

אלו ואלו דברי אלקים חיים

1) תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ו עמוד ב

כתיב: (שופטים י"ט) ותזנה עליו פילגשו, רבי אביתר אמר: זבוב מצא לה, ר' יונתן אמר: נימא מצא לה, ואשכחיה ר' אביתר לאליהו, א"ל: מאי קא עביד הקב"ה? א"ל: עסיק בפילגש בגבעה, ומאי קאמר? אמר ליה: אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר, א"ל: ח"ו, ומי איכא ספיקא קמי שמיא? א"ל: אלו ואלו דברי אלקים חיים הן זבוב מצא ולא הקפיד, נימא מצא והקפיד.

2) תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג עמוד ב

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלקים חיים הן, והלכה כבית הלל.

3) תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ג עמוד ב

בעלי אספות - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמא יאמר אדם: היאך אני למד תורה מעתה? תלמוד לומר: כולם נתנו מרעה אחד - אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב (שמות כ') וידבר אלקים את כל הדברים האלה. אף אתה עשה אזינך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין.

4) נתיבות המשפט הקדמה

ואף גם זאת אם שהשגיה והטעות שקר הוא בעצמותו, מ"מ תועלת יש בו לחכמים, ובביאור אמרו חז"ל [גיטין מ"ג ע"א] והמכשלה הזאת תחת ירך, אין אדם עומד על ד"ת אלא אם כן נכשל בו. והענין כי ידוע שהתורה נמשלה למים, וכאשר יפרש השוחה לצלול במים אדירים להעלות הפנינים ואבני יקר בעת השיבולת הולך וסוער, תכהין עיניו מראות, וקשה עליו להשיג ההבדל הדק שבינם ובין אבן החרסית המונח אצלם רשומין כמעט במראה זה לזה, ותחת הספיר מעלה חרס בידו, אולם אחר העלותו, אור עיניו אתו לסמן עלצמו היטב ההפרש שביניהם, עד שכשהוא צולל שוב פעם שנית אבן המטעה לא ימצא עוד, ואם נמצא מיטיב הוא לראות לדעת את הפנינים וכל יקר ראתה עיניו. הרי דליית הדברים המוטעים היה לעזר ולהועיל לבי יטעוהו עוד.

5) שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד סימן כה

אבל איכא עוד ענין גדול שאף בתחלה השני דעות ולפעמים עוד יותר הם דברי תורה ממש כהא דאיתא בערובין דף י"ג על מחלוקת ב"ש וב"ה יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן והלכה כב"ה, הרי אף שהלכה כב"ה מ"מ גם דעת ב"ש הם דברי אלקים חיים, ומטעם זה פשוט על מי שקם בבקר ויודע שבהזמן שעד התפלה ילמוד רק דברי ב"ש ולבאר דבריהם צריך לברך ברכת התורה משום שהם גם כן דברי תורה ממש ותורת אמת וכן הוא בכל המחלוקת שבמתני' וברייתות ובשני התלמודים בבלי וירשלמי ואף דברי הגאונים, ואף בגדולים דבזמננו שייך זה שבחזקה דלומדים לשמה

6) חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף יג עמוד ב

אלו ואלו דברי אלקים חיים. שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהו שניהם דברי אלקים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר.

7) מדרש תהלים (בובר) מזמור יב

אמר ר' ינאי לא ניתנה דברי תורה חתיכין, אלא על כל דבור שהיה אומר הקב"ה למשה היה אומר מ"ט פנים טהור, ומ"ט פנים טמא, אמר לפניו רבונו של עולם עד מתי נעמוד על בירוורו של דבר, אמר ליה אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא, רבו המטהרין טהור, ר' אבהו בשם ר' יונתן אמר תלמיד וותיק היה לו לר' עקיבא, ור' מאיר שמו, והיה מטהר את השרץ מן התורה במ"ט פנים טהור, ובמ"ט פנים טמא, ר' יהושע בן לוי אמר תינוקות שהיו בימי שאול ודוד ובימי שמואל, היו יודעין לדרוש את התורה במ"ט פנים טהור, ובמ"ט פנים טמא, כמפורש במזמור ז'.

8) תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יח עמוד א

מכלל דתרווייהו סבירא להו דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה, מנהני מילי: דתנו רבנן: (שמות כ"ג) את חג המצות תשמר שבעת ימים, לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה, דברי רבי יאשיהו... הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת.

9) רש"י מסכת תגינה דף יח עמוד א

הא הרי לא מסרן הכתוב אלא לחכמים - כלומר: מאחר שאמר לך הכתוב שהן עצורין ממלאכה ולא בכולן, ולא פירש אי זו המותרת ואי זו אסורה - דע וראה שלא מסרן אלא לחכמים, היודעים להבין על איזהו להטיל ההיתר ועל אי זו להטיל האיסור, והם יאמרו אי זהו יום טוב על פי קידוש הראייה ואסור בכל מלאכה ואי זהו חולו של מועד שאינו אסור בכל מלאכה, ועל חולו של מועד יגידו לך אי זו מלאכה אסורה - דבר שאינו אבד, ואיזו מלאכה מותרת - דבר האבד.

10) ים של שלמה הקדמה למס' חולין

המקובלים כתבו טעם לדבר, לפי שכל הנשמות היו בהר סיני, וקבלו דרך מ"ט צינורות, והם ז' פעמים ז' מזוקק שבעתים, והם הקולות אשר שמעו וגם ראו, וכל ישראל ראו את הקולות, הן הדיעות המתחלקות בצינור, כל א' ראה דרך צינור שלו לפי השגתו, וקיבל כפי כח נשמתו העליונה לרוב עילוייה או פחותות זה רחוק מזה, עד שא' יגיע לטהור והב' יגיע לקצה האחרון וטמא, והג' לאמצעי רחוק מן הקצוות והכל אמת והבן זה

11) רש"י מסכת כתובות דף נו עמוד א

הא קמ"ל - ... דכי פליגי תרי אליבא דחד מר אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי אמר פלוני חד מינייהו משקר אבל כי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור והיתר כל חד אמר הכי מיסתבר טעמא אין כאן שקר כל חד וחד סברא דידיה קאמר מר יהיב טעמא להיתירא ומר יהיב טעמא לאיסורא מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה בעניינא אחרינא ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלקים חיים הם זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועד.

12) ספר באר הגולה באר הראשון פרק ה

ואמר בעלי אסופות. פירוש, כי אי אפשר שיהיה דעת החכמים על דרך אחד, ואי אפשר שלא יהיה חלוק ביניהם כפי מה שהם מחולקים בשכלם. כי כל דבר ודבר, אי אפשר שלא יהיה בחינה יותר מאחת לדבר אחד. שאף אם הדבר טמא, אי אפשר שלא יהיה לו צד בחינה אל טהרה של מה. וכן אם הדבר טהור, אי אפשר שלא יהיה לו בחינה מה של טומאה. ובני אדם מחולקים בשכל, ואי אפשר שיהיו כל שכל בני אדם על דרך אחד, כמו שיתבאר. ולכך כל אחד ואחד מקבל בחינה אחת כפי חלוק שכלם. ועל זה קראם 'בעלי אסופות', רוצה לומר שיושבים אסופות ועוסקים בתורה, שאף שהם מחולקים בשכלם, מכל מקום הם מתאספים יחד. וכאשר הם מתאספים יש בהם כל הדעות המחולקות.

ואמר שמא תאמר אם כן האיך אני לומד תורה מעתה, על זה אמר (קהלת יב, יא) "כלם נתנו מרועה אחד". אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרו, מפי אדון כל המעשים. וביאור זה, כי השם יתברך כאשר נתן תורה לישראל, נתן כל דבר ודבר בתורה כפי מה שהוא. ואמר שדין זה יש בו בחינה לזכות, ויש בו בחינה לחובה. ודין של איסור והיתר, יש בדין זה בחינה להיתר, ויש כאן בחינה לאסור. וכן כשר ופסול, יש בחינה אחת הפך האחרת. כמו שבעולם נמצא דבר מורכב מהפכים. ותוכל לומר על העץ שהוא מתיחס אל יסוד המים, וכן הוא האמת שיש בו מן המים. ותוכל לומר שיש בו מן יסוד האויר, וכן הוא האמת שיש בו יסוד האויר. ולא תמצא דבר פשוט לגמרי. וכן בתורה, אין דבר אחד טמא לגמרי שלא יהיה בו צד טהרה, ויש בו צד טומאה גם כן. וכאשר אחד למד על דבר אחד טהור, ונתן טעמו ושכלו לטהרה, הרי אמר בחינה אחת כפי מה שהוא. והאומר טמא, ואמר טעמו, זה אמר גם כן בחינה אחת.

והיינו דאמר שכולם הם מפי אדון המעשים. ולמה הוצרך לומר כאן 'מפי אדון כל המעשים', ומה ענינו לכאן. אלא רוצה לומר כמו שהשם יתברך אדון כל המעשים, וממנו נמצא עולם המורכב שיש בו דברים מתחלפים, ויש אחד הפך השני. וכך הוא דבר זה, שכל דבר יש לו בחינות מתחלפות, שאין העולם פשוט שלא יהיה בו חילוף בחינות. אם כן המטמא והמטהר, זה למד תורה כמו השני, כי לכל אחד ואחד יש לו בחינה בפני עצמו, והשם יתברך ברא את הכל, והוא ברא הדבר שיש בו שתי בחינות. רק לענין הלכה למעשה אין ספק שהאחד יותר עיקר מן השני. כמעשה ה', אף כי הדבר הוא מורכב, מכל מקום אין זה כמו זה, רק האחד יותר עיקר. שהרי העץ שהוא מורכב מארבעה יסודות, העיקר שגובר בו הוא יסוד הרוח, כמו שידוע. וכן אף שיש לדבר אחד בחינות מתחלפות, כולם נתנו מן השם יתברך, רק כי אחד מהם יותר עיקר, והוא מכריע, והוא הלכה. מכל מקום אל תאמר כי דבר שאינו עיקר אינו נחשב כלום, זה אינו, כי השומע כל הדעות הרי השיג הדבר כפי מה שיש לדבר בחינות מתחלפות, והרי למד תורה כפי מה שהוא הדבר, שיש לו בחינות מתחלפות. רק לענין הלכה אחד מכריע על השני.